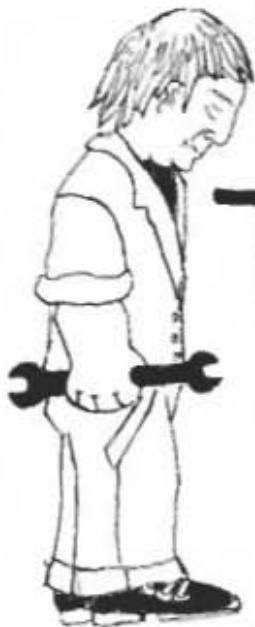

PROLOOG

WAT DOE JE
HIER
ONDER JE
WERK-
TIJD?

Wat is een werkende jongere anders dan iemand die jong is en werkt?

Dat je jong bent gaat over.

Dat je werkt...

Waarom maakt iedereen toch zo'n heisa over de werkende jongere?

Omdat ze hem nodig hebben, en

omdat hij werkt

en omdat hij liefst moet blijven werken; ook als hij ouder wordt,

zonder te vragen waarom en voor wie.

Als er niet meer gewerkt wordt zakt de hele boel als een pudding in elkaar.

Dat is voor iedereen duidelijk.

Als er niet meer gewerkt wordt, wordt er geen winst meer gemaakt.

Dat is duidelijk.

Dan wordt er niks meer gemaakt.

Duidelijk.

De baas heeft jou harder nodig dan jij hem.

Alleen degenen die werken maken iets.

En daarom hebben ze er belang bij dat jij het gevoel krijgt dat je onbelangrijk bent.

Dat niet jij de dingen maakt, maar degenen die hun geld in een zaak steken.

Daarom hebben ze er belang bij dat jij je tevreden voelt.

Maar of jij je tevreden voelt bepaal jij alleen.

We hebben "Wat doe je hier onder je werktijd?" voor jullie gespeeld.

- Wie zijn de mensen, die het spel hebben opgevoerd?
- Waarom deden ze het?
- Hoe hebben ze het gemaakt?

Eerst iets over de twee eerste vragen.

De mensen die het spel hebben opgevoerd, zijn leden van de toneelwerkgroep PROLOOG. PROLOOG wil door middel van toneel speciaal met jonge mensen praten over belangrijke zaken in deze maatschappij. Een maatschappij waarin we allemaal leven en moeten leven.

PROLOOG wil contact met alle jonge mensen. Zowel met jonge mensen, die werken als met jonge mensen, die nog naar school gaan. Nu is er uitgerekend, dat er in Nederland ongeveer 450.000 jonge mensen van 14 tot 18 jaar zijn die in een fabriek werken, of in een winkel, op een kantoor, op de bouw, enzovoort. Dat is de helft van alle jonge mensen van die leeftijd.

De mensen van PROLOOG worden betaald door de overheid. En wel uit de belastingpot. Het grootste deel van de belastingen wordt betaald door de werkende mensen. Want zij zijn de grootste groep van de bevolking (83% van de beroepsbevolking bestaat uit loontrekkenden, dus uit arbeiders en kantoorbedienden). Het is daarom dat de mensen van PROLOOG niet alleen voor de schoolgaande jongeren willen spelen, maar voor alle jongeren. Toch gebeurt het maar zelden dat toneelgroepen voor werkende jongeren spelen. Het is nu zelfs voor de eerste keer dat er een programma speciaal voor werkende jongeren gemaakt is. Daarom is het misschien interessant om te weten hoe het gemaakt is. En dan zijn we toe aan de derde vraag.

We zijn er vanuit gegaan dat het onderwerp van dit programma iets moest zijn, dat voor de werkende jongeren belangrijk was. Maar hoe kunnen wij weten wat belangrijk is voor iemand anders? Dat kan alleen door geregeld contact met hem te hebben. Daarom werd bij de voorbereiding van dit programma de medewerking gevraagd van vier groepen werkende jongeren. Elke groep uit een ander vormingsinstituut. 's Maandagsmiddags gingen we naar groep 1, dinsdagmorgens naar groep 2 en vrijdag naar de groepen 3 en 4. Dit hebben we zo'n zes van de acht voorbereidingsweken gedaan. Tijdens de bijeenkomsten met de vier groepen verder gepraat over wat wij wilden en wat zij er van vonden. Zij vertelden hoe zij dachten over hun eigen situatie. Wij vertelden wat wij vonden van de onze. Er werd bepraat hoe het kwam dat beide situaties zijn zoals ze zijn. Of het niet beter zou kunnen. En hoe dat dan zou moeten.

Al gauw bleek toen één ding voor de vier groepen, voor ons en waarschijnlijk voor de meeste mensen een heel belangrijk ding in het leven te zijn: het werk, de arbeid.

Wat is dat toch, arbeid?

Wat is dat toch, waar we het grootste deel van ons leven mee bezig zijn?

Waarmee we onze kost moeten verdienen?

Iedereen vertelde over zijn werk. De één over Philips, de ander over de DAF. Nog een ander over haar kantoor of over de sigarenfabriek, enzovoort.

En van al die verhalen hebben we er een stel gebruikt voor dit programma. We willen laten zien hoe het meestal is op het werk. We willen laten zien wat de

meeste werkende jongeren zoal meemaken tijdens die arbeid.

Al pratend met elkaar en door het lezen van een paar boeken kwamen we verder. Boeken van mensen, die grondig onderzocht hebben wat arbeid betekent. Niet alleen wat arbeid betekent voor de arbeiders, maar ook voor de bazen en de hele maatschappij.

Zo kwamen we door die gesprekken en wat we leerden uit die boeken tot één heel belangrijke konklusie: bijna alles in de maatschappij is het resultaat van arbeid. Al wat ons omringt aan produkten, gebouwen en machines is de vrucht van arbeid. Arbeid in ons eigen land of arbeid in andere landen. Soms arbeid in verre landen, maar altijd arbeid. Hetzij van boeren, hetzij van fabrieksarbeiders, hetzij van kantoorbedienden.

Toen we zo ver waren, werd meteen de vraag gesteld: wie geniet er het meest van het resultaat van die arbeid? Zijn dat de arbeiders? Zijn dat de mensen die de produkten maken?

Het antwoord op deze vragen ligt voor de hand. Nee, het zijn niet de arbeiders die er het meeste van profiteren. Maar het zijn de mensen, die eigenaar zijn van de fabrieken en de machines. Volgens het siesteem van deze maatschappij krijgen zij het meeste voordeel van de arbeid. Zij eigenaren zich de winsten toe om nieuwe, nog grotere fabrieken te bouwen en nog meer winst te maken. Terwijl de arbeider totaal afhankelijk is en blijft van die eigenaren. De arbeider die afgedankt wordt als het slecht gaat en aangenomen wordt als het goed gaat.

Toen we dit vastgesteld hadden, wisten we waar het tweede deel van ons programma over zou gaan. Maar daar bleef het niet bij.

Daarna bespraken we met de vier groepen hoe we deze toestand zouden kunnen veranderen. Veranderen, want bijna iedereen was het er over eens dat het een onrechtvaardige toestand is.

De één zei: met z'n allen samen kunnen we het veranderen. Een ander had het over de vakbond. Nog een ander zei: we moeten met de bazen gaan praten, in de ondernemingsraad of zo iets dergelijks. Nee, zei weer een ander, dat haalt ook niks uit. We praten al zo lang met de bazen, nu is de tijd gekomen dat we ons gaan organiseren.

En zo al pratend vonden we met z'n allen hoe we het derde deel van ons programma zouden maken: telkens eengesprek met de zaal hoe het kan veranderen, en wij zouden dan telkens de gevonden oplossing proberen te spelen, uit te beelden.

Zo is het programma dat jullie gezien hebben ontstaan. Het is het resultaat van acht weken samen met werkende jongeren bouwen en veranderen.

En hun aandeel in dit programma is even groot als het onze. Zo niet groter.

GESPREK MET EEN KAPPERSBEDIENDE 4

K: scheren of knippen?

R: scheren a. u. b.

K: Wat vindt u van het nieuwe kabinet?

R: Ja, treurig. Waar moet dat heen?

K: Wat ze daar nou weer aan het bekokstoven zijn, daar begrijp ik niets van.

R: Ik begrijp ook niets van die politiek.

K: Ik bemoei me nergens mee, en ik ben blij dat ik kan rondkomen.

R: Hoeveel verdient u eigenlijk?

K: 150,- schoon per week.

R: Kunt u daarvan leven?

K: Het gaat net. Maar ik ben getrouwd en kan geen huis vinden. We zullen iets moeten kopen. Ik werk al 4 jaar in deze zaak, en ik heb de aanbetal-
ling nog niet bij elkaar.

R: En hoe is uw chef?

K: Het gaat. Af en toe wat humeurig, maar ik kan best met hem opschieten.

R: Hoeveel klanten helpt u eigenlijk per dag?

K: Gemiddeld dertig, zaterdags wat meer.

R: Dus dertig klanten betalen 5 gulden. Aan de zaak. Dat is 150,- per dag.
Voor de zaak. En u verdient 30,- per dag. Waar blijft de rest?

K: U onderschat de kosten van de zaak: licht, telefoon, verzekering, appara-
tuur, huur van het pand, sociale lasten.

R: Het zou mij interesseren hoeveel van die 120,- die over zijn daaraan op
gaan.

K: Nou toch wel 50,- per dag.

R: Maar dan blijft iedere dag nog een overschot van 70,-.

K: Ja, maar de zaak moet toch een overschot hebben, want de chef draagt
een groot risico. B.v. als er minder klanten komen. Of als de zaak ach-
teruit loopt..

R: En als het zaterdags nou heel druk is, krijgt u dan ook meer geld?

K: Nee, hoezo? Ik ben toch in vaste dienst.

R: Ja, maar dat begrijp ik niet goed. U krijgt niet meer als u meer werkt
maar van het werk dat u normaal doet maakt hij een potje voor slechte
tijden.

K: Ja, eigenlijk heeft u wel gelijk.

R: Als ik u goed begrijp verdient u voor de zaak na aftrek van alle kosten la-
ten we zeggen 70,- per dag. Dat wil zeggen 300 maal 70,- is 21.000 per
jaar. Een mooie aanbetaling voor een huis.

En als de zaak achteruit gaat wordt u ontslagen. Dus aan dat potje voor
slechte tijden heeft u niets. Waar wordt die 21.000 die u voor de zaak ver-
dient eigenlijk voor gebruikt?

K: Wel, de chef moet ook modernere apparatuur aanschaffen. Op het ogen-
blik b.v. zijn er nieuwe tondeuzes besteld, waarmee je veel sneller kan
werken.

R: Wat betekent dat?

K: Wat, begrijpt u dat niet? Dat is toch heel eenvoudig. Als ik nu 30 klanten
per dag bedien, kan ik er dan gemakkelijk 40 bedienen omdat het sneller
gaat.

R: En deze 10 betalen weer 5,- en hoeveel krijgt u dan?

- K: Nou natuurlijk nog mijn 30,- per dag.
- R: Maar nu begrijp ik het niet meer. Met deze betere tondeuzes verdient u dan voor de zaak 50,- per dag ekstra, en u krijgt zelf nog steeds 30,- per dag, terwijl het overschot groeit van 70,- naar 120,- per dag. Waar gaat dat geld heen?
- K: U heeft eigenlijk gelijk. Maar weet u, ik word van mijn werk zo moe dat ik al blij ben dat ik me daarover het hoofd niet hoeft te breken. En mijn baan kan behouden. U moet n.l. weten dat komende week een van de 4 bedienden wordt ontslagen, omdat wij met die nieuwe tondeuzes het werk wel met zijn drieën aankunnen. Ik moet dus opletten dat ik er niet uitvlieg.
- R: Het lijkt me erg, dag in dag uit 8 uur in de zaak te staan. En uw vakantie?
- K: Ik heb 20 dagen vakantie per jaar. Maar daarna gaan er weer anderen op vakantie en dan moeten we weer harder werken.
- En de chef gaat nu 2 maanden op vakantie?
- R: Hoe komt hij aan dat geld om zo lang weg te blijven?
- K: Och, hij heeft een villa in spanje.
- R: Hoe kan dat?
- K: Wel, hij is toch al dertig jaar eigenaar van de zaak?
- R: Werkt hij dan?
- K: Och nee, hij helpt af en toe mee, maar de zaak loopt goed.
- R: Maar luistert u eens. Ik begrijp wel niets van deze zaken, maar ik denk dat hij zijn villa en zijn zomervakantie betaalt van die 4 maal 21.000 gulden die u met zijn vieren als reserve voor de zaak verdient.
- K: Och dat geloof ik niet.... maar misschien heeft u wel gelijk. Dat zou toch wel vreemd zijn. Ik zou graag hierover met u nog eens willen praten.
- R: Hoeveel krijgt u van mij?
- K: 5,- meneer.

Wilhelm Reich.

Ze zeggen dat je aan het einde van de lagere school een keuze voor je leven maakt. Je gaat bijvoorbeeld naar de lts, het gymnasium of de huishoudschool.

Ze zeggen dat ze de school voor je kiezen, waar je het meest geschikt voor bent. De school die het beste voor je is.

Ze zeggen ook dat je zelf mag kiezen. De school, die je het liefste wilt. De wereld ligt voor je open.

Ze kunnen wel zo veel zeggen.

De keuze voor je leven. Ja, daar is veel van waar. Vooral voor de kinderen, die direkt na de lagere school gaan werken (dat is altijd nog zo'n 20% van de kinderen. Het zal duidelijk zijn in wat voor soort baantje die vaak terechtkomen: sla-venbaantjes!).

Als je naar het gymnasium gaat, is het bijna zeker dat je later een top-functie in de maatschappij krijgt. Er zijn niet zo vreselijk veel van die top-functies, dus gaan er ook maar weinig kinderen naar het gymnasium. Voornamelijk rijkeluiskinderen. Dat zijn dan de bazen van later.

Als je naar een school gaat als de lts of de huishoudschool, is het bijna zeker dat je later loonarbeider of loonarbeidster wordt. Die in de maatschappij en in het bedrijf niet veel te vertellen heeft, in een niet zo'n best huis woont en niet zo veel verdient. Dit is natuurlijk geen kleine groep, maar zeker de helft van alle kinderen. De meesten zijn kinderen uit arbeidersgezinnen. Dus de meeste kinderen van knechten worden later ook weer knechten.

MAAR, HET IS TOCH ZO DAT DE KNAPE KINDEREN NAAR DE HBS EN HET GYMNASIUM GAAN EN DE DOMME NAAR DE LTS OF HUISHOUDSCHOOL?

Dat zeggen ze tenminste.

Maar, is het dan niet heel gek dat de meeste arbeiderskinderen dom zijn en de meeste rijkeluiskinderen knap?

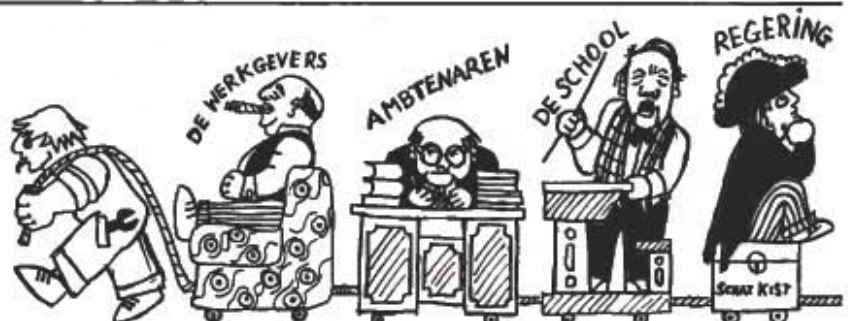
Maar is het dan niet heel vreemd dat er onder de werkende jongeren weinig rijkeluiskinderen zijn?

En is het dan niet merkwaardig dat de meeste werkende jongeren kinderen uit arbeidersgezinnen zijn, die men op de lagere school dom vond?

Dat kan toch geen toeval zijn.

Hoe zit dat dan?

De kinderen uit de arbeidersgezinnen zijn niet dom. Het is de school, het is het hele onderwijs dat de kinderen dom maakt en dom houdt. Ze leren daar gehoorzamen, luisteren, stil zijn, hun domheid aanvaarden, mooi zitten en pootjes geven. Wat ze op school niet leren is: hun gedachten onder woorden brengen,

voor hun mening uitkomen, hun eigen belangen verdedigen, lastige vragen stellen, protesteren, enzovoort.

Op de lts of huishoudschool krijgen ze vergeleken met het gymnasium een korte opleiding, die dan ook nog op een beroep gericht is. Zo worden ze gehoorzame, onmondige en op een heel klein terrein vakbekwame arbeiders. En dat zijn "goede" arbeiders. Ja, dat zeggen de bazen tenminste!

De (lagere) school houdt in de eerste plaats rekening met de kinderen, die goed kunnen leren. Dat zijn vooral de kinderen uit de zogenaamde betere kringen. Kinderen die door hun ouders voorbereid worden om naar school te gaan, die door hun ouders geholpen worden met hun huiswerk, die door hun ouders achter de broek gezeten worden om de beste van de klas te zijn. Op school wordt dan ook nog de taal van die kringen gesproken. Een taal die arbeiderskinderen niet verstaan. De school richt zich vooral op de kinderen, die later de touwtjes in handen nemen en houden. Die kinderen moeten daar op voorbereid worden en krijgen daarom een langere en een betere opleiding.

Dit alles betekent dat de school er vooral is om het verschil tussen bazen en knechten te handhaven. Natuurlijk kan er wel eens per ongeluk een kind uit een arbeidersgezin - via de schoolopleiding - een baas worden. Soms zelfs een hoge baas. Maar dat zijn toevalstreffers. Natuurlijk hebben de kinderen uit de "betere" kringen op school ook weinig vrijheid en moeten ze ook braaf gehoorzamen en keurig luisteren. Maar ze komen later goed terecht.

Kort en goed: Aan het einde van de lagere school kiezen ze dus niet de school, die het beste voor je is. En heb je zelf helemaal niets te kiezen. Er is helemaal geen keuze. Eigenlijk staat alles van te voren al vast.

Als een kind uit de "betere" kringen ben je bijna altijd knap en wordt er veel aan gedaan om je nog knapper te maken.

Als arbeiderskind ben je bijna altijd dom en wordt er veel aan gedaan je zo te houden.

Deze toestand van ongelijkheid in het onderwijs en in de maatschappij is onrechtvaardig. Dat hierin verandering moet komen, zal duidelijk genoeg zijn. Hoe dit moet gebeuren? We hebben het er in de voorstelling al een beetje over gehad, in het vormingscentrum zou het verder besproken kunnen worden.

Woorden. Als mensen het hebben over werkende jongeren, over werkeloosheid, over andere dingen die te maken hebben met je werk, gebruiken ze vaak moeilijke woorden. Soms omdat ze geen andere woorden weten om te zeggen wat ze willen zeggen; soms omdat ze met die moeilijke woorden de dingen anders kunnen zeggen dan ze zijn. Moeilijke woorden zijn erg makkelijk om dingen achter te verbergen, om dingen mee te verdraaien. Men praat bijv. over *werkgevers* en *werknemers* maar men bedoelt arbeiders en bazen. De arbeiders nemen niets, ze verkopen iets, n.l. hun werk, en de bazen geven niets, ze kopen iets, n.l. het werk dat de arbeiders doen, en voor een veel te lage prijs. Dus zijn het geen werkgevers, maar werkdieven. Zo zijn er veel van die woorden. We hebben er op deze en de volgende bladzijden een paar staan en er bij geschreven wat de mensen er mee bedoelen en wat ze er achter verstoppjen.

Aandeel, aandeelhouders, NV.

Als een bedrijf niet genoeg winst maakt om bv. nieuwe machines en gebouwen te kopen, dan moet het op een andere manier aan geld komen. Eén manier is om geld te lenen van een bank, maar de bazen van het bedrijf doen dat liever niet te vaak, omdat de bank toezicht gaat houden op de bazen om er voor te zorgen dat het geleende geld wordt terug betaald. Daarom proberen de bazen het vaak als volgt: zij verkopen papieren voor bv. duizend gulden per stuk. Deze papieren geven elk jaar recht op een deeltje van de winst van het bedrijf. Zo'n papier wordt „aandeel” genoemd en iemand die één of meer aandelen koopt heet „aandeelhouder”. Als een bedrijf aandelen gaat verkopen heet het een „naamloze vennootschap” of kortweg „NV”.

Elk jaar wordt er een vergadering voor de aandeelhouders gehouden, waarop wordt beslist hoe de winst zal worden verdeeld en of de directeur mag blijven; en dat mag hij als hij maar voldoende winst heeft gemaakt. Nu lijkt het net of de aandeelhouders de baas zijn maar dat is niet zo! De bazen zorgen er nl. voor dat zij zelf de meeste aandelen hebben, en wie de meeste aandelen heeft is de baas! De mensen die op de aandeelhoudersvergadering niet eens mogen verschijnen - laat staan meepraten - zijn de arbeiders, terwijl zij toch voor de produktie zorgen. Het is dan ook te begrijpen dat op de aandeelhoudersvergadering weinig mensen zullen zijn die aan de belangen van de arbeiders denken.

Arbeid, arbeider.

Iemand die werkt in het bedrijf van een ander is een arbeider. Van de winst die wordt gemaakt krijgt hij in de regel niets te zien. Die is voor de eigenaar van het bedrijf (en de aandeelhouders). De arbeider krijgt zijn loon: hij verkoopt het werk wat hij doet, zijn arbeid, aan de eigenaar van het bedrijf.

Arbeiderscontrole; arbeidersmacht.

De arbeiders komen tot onderling overleg. Doordat ze samen één lijn trekken kunnen ze steeds meer eisen van de eigenaar van het bedrijf. Ze gaan steeds meer zaken zelf beslissen: van de werktijden en het werktempo tot volledig zelfbeheer over het bedrijf. Als arbeiders het samen eens zijn kunnen ze de eigenaar dwingen, vormen ze een macht.

Arbeidsbureau, arbeidsmarkt, arbeidsreserve.

Aan het arbeidsbureau kun je je opgeven als je werk zoekt. Degenen die werk te bieden hebben doen daar hun aanvraag om werkkrachten. Het is een bemiddelingsbureau, dat ook toeziet op de juiste toepassing van een aantal regels, bv. de regels die gelden bij het ontslag van arbeiders. Wordt iemand ontslagen dan moet de directeur van het arbeidsbureau daar toestemming voor geven. Hij let er dan op dat alles volgens de regels verloopt.

Alle werkzoekenden samen noemt men de arbeidsmarkt. „Er is spanning op de arbeidsmarkt” betekent dat er minder mensen zich aanbieden dan de werkgevers nodig hebben.

Arbeidsreserve is een mooi woord voor werkeloosheid. Er zijn meer arbeiders dan dat er werk is. Dus de lonen kunnen gedrukt worden want er zijn genoeg arbeiders die noodgedwongen voor minder willen werken als ze maar werk hebben. Dat

voor werkeloosheid dit woord gebruikt wordt, is natuurlijk om de dingen mooier voor te doen. Vaker kom je tegen dat men de dingen niet voorstelt zoals ze werkelijk zijn, om de mensen niet te zeer te verontrusten en de zaken in de hand te houden.

C.A.O.

De Collectieve Arbeids Overeenkomst is een afspraak tussen de bazen en de vakbonden. Die afspraak regelt de arbeidsvoorwaarden (werktijd, loon, ziekteregeling, pensioen, etc.), die de bazen in de gaten moeten houden als ze een arbeider aannemen. In jouw c.a.o. staat, wat je rechten en je plichten zijn. Lees hem maar eens!

Een C.A.O. geldt voor een bepaalde bedrijfstak of voor een grote onderneming: Philips, Hoogovens.

De vakbonden beslissen, hetgeen leidt tot beslissingen die niet zijn ingegeven voor het belang van de arbeiders maar door vage zaken als alg. belang, de economische toestand e.d. Er wordt op hoog niveau onderhandeld. Worden de arbeiders zelf nog gehoord, of wordt er over hun hoofd heen beslist?

Demokratie.

In een land of een bedrijf heerst demokratie als alle mensen die in dat land of dat bedrijf wonen of werken invloed kunnen uitoefenen op de besturing ervan. Het is met de democratie meestal zo, dat men een aantal vertegenwoordigers kiest, die ieder van veel kiezers de belangen moeten behartigen. Dit betekent dat weinigen veel macht hebben en velen weinig.

Economie.

Economie is het streven van mensen om met de voorhande zijnde middelen een zo groot mogelijke welvaart te realiseren voor iedereen.

In de praktijk pakt het echter zo uit dat met name in de kapitalistische landen die middelen gebruikt worden om zo groot mogelijke welvaart voor een kleine groep, n.l. de eigenaren van de bedrijven (de bezitters) en hun directe medewerkers, te realiseren.

E.E.G.

Dat is de Europese Economische Gemeenschap, een samengaan (een soort fusie) van de zeven rijkste Europese landen (Duitsland, Italië, Engeland, Frankrijk, Nederland, België en Luxemburg) op 't gebied van landbouw, veeteelt, handel, industrie, visserij, etc. Zo kunnen ze hun positie als rijk land handhaven en versterken ten koste van de andere rijke landen en de arme landen van de derde wereld.

Fusie.

Twee of meer bedrijven kunnen besluiten voortaan als één bedrijf verder te gaan. Ze kunnen dat doen omdat ze door samenwerking bij de produktie van een bepaald artikel beter opgewassen zijn tegen de concurrentie van andere bedrijven. Ze kunnen ook het onderzoek naar nieuwe produktiemethoden combineren: twee weten meer dan één! Ook komt het vaak voor dat het ene bedrijf bepaalde werkzaamheden voor het andere bedrijf gaat opknappen, waardoor een aantal arbeiders ontslagen kunnen worden: een grote besparing van de loonkosten. Er zijn verschillende soorten fusies:

- bedrijven die een zelfde produkt fabriceren gaan samen;
- bedrijven die verschillende produkten maken gaan samen; als de een verlies maakt maakt de ander misschien winst: zo kunnen ze elkaar in moeilijke tijden helpen;
- bedrijven in verschillende landen gaan samen; dat is voordelig omdat je dan kunt bekijken in welk land het het voordeligst is om je bedrijf voort te zetten (natuurlijk het land waar de laagste lonen zijn en het minst wordt gestaakt).

Als er een fusie plaatsvindt worden de arbeiders er buiten gehouden. Zij moeten maar afwachten wat er gebeurt: worden ze ontslagen (afvloeien heet dat met een vriendelijk woord), moeten ze misschien verhuizen naar een heel ander deel van het land omdat daar de produktie wordt voortgezet (dat betekent de kinderen moeten naar een andere school, je vrienden zie je niet meer, je moet afscheid nemen van je voetbalclub, zonder dat iemand aan je heeft gevraagd hoe je daar over denkt).

Indoctrineren, politiseren.

Indoctrineren is jouw denkbeelden opdringen aan anderen, zonder ze de mogelijkheid te laten er zelf een mening over te vormen. Wat jij zegt is waar. Ze mogen er zelf niet over denken. Indoctrineren staat tegenover politiseren, wat betekent de mensen zo uitvoerig mogelijk vertellen wat er aan de hand is en ze dan vragen er zelf een mening over te vormen.

Investing.

Als geld wordt gestoken in nieuwe machines, gebouwen, grondstoffen, dan heet dat een investering. Hoe meer er wordt geïnvesteerd, hoe meer de produktie kan toenemen. Als de geproduceerde goederen ook worden verkocht, dan wordt er meer winst gemaakt dan vóór de investering.

Alleen als de bazen verwachten dat er winst wordt gemaakt zullen ze investeren.

Er is nog iets: machines kunnen niet protesteren, niet staken, geen loonsverhoging eisen. Dat betekent: hoe meer machines er zijn en hoe minder arbeiders. Des te rustiger is het voor de bazen. Bazen zullen daarom ook machines willen kopen die arbeiders vervangen. Die machines zijn duur maar (voor de bazen!) vaak veel voordeliger dan arbeiders.

Kapitaal.

Hiermee wordt aangeduid alle geld en goederen die mensen zichzelf verworven hebben en die weer gebruikt worden om nog meer te krijgen. Wie kapitaal heeft is machtig. Wie geen kapitaal heeft, wordt uitgebuit, hij is gedwongen zijn arbeid te verkopen.

Kommissaris, raad van kommissarissen.

Bij een NV kunnen naast het bestuur (dat zijn de bazen die de dagelijkse gang van zaken regelen) één of meer kommissarissen worden benoemd. De kommissarissen houden het bestuur in de gaten. Soms is het zo geregeld dat het bestuur moet vragen aan de kommissarissen, of dat de kommissarissen mogen bepalen wie de belangrijke plaatsen in het bedrijf mogen bezetten. Een kommissaris is vaak kommissaris van meerdere bedrijven. Daardoor komt hij veel te weten, en het is in onze samenleving nog steeds zo: wie veel zaken weet die andere mensen niet weten, is machtig. Er zijn in ons land niet zo veel kommissarissen, vooral de kommissarissen die bij grote bedrijven zijn benoemd vormen een vrij klein groepje. Zij kennen elkaar goed, zijn vaak elkaars vriendjes en spelen elkaar allerlei winstgevendende balletjes toe!

Kommunisme.

Het werken van een aantal mensen om te komen tot een wereld waarin iedereen gelijk wordt gewaardeerd en beloond, waar niemand meer of minder is of heeft dan een ander. Dit is pas goed mogelijk, wanneer de produktiemiddelen (b.v. machines en grondstoffen) geen privébezit zijn, maar in handen van de gemeenschap.

Konjunktuur, inflatie, depressie, krisis.

Het gaat goed met de handel en industrie als er veel wordt geproduceerd: de bazen verdienen dan veel geld, want hoe meer er wordt geproduceerd, des te hoger is de winst. Als dat zo een tijdje doorgaat en er steeds méér wordt geproduceerd en verhandeld, dan is er een "hoogconjunktuur". De bazen willen dan graag hogere lonen betalen, om arbeiders naar zich toe te lokken, want dan kan er nog meer geproduceerd en dus nog meer winst gemaakt worden. Als de lonen stijgen, kunnen en willen we meer kopen. Daar maken de bazen dan gebruik van om de prijzen te verhogen. De bazen zeggen dan dat ze de prijzen wel moeten verhogen om zo de hogere lonen te kunnen betalen, maar dat is vaak een smoesje. Zolang de arbeiders weten dat de bazen hen graag willen houden zullen ze er wel voor zorgen dat ook de lonen stijgen, bv. door te dreigen met een staking. Maar ook deze loonsverhoging is voor de bazen een seintje om te proberen de prijzen nog eens op te drijven. Als op die manier de prijzen en lonen allemaal stijgen zeggen we dat er "inflatie" is. Inflatie betekent dat de waarde van het geld minder wordt: als het brood duurder wordt kun je voor een gulden minder krentebollen kopen dan vroeger. Maar inflatie of niet, de bazen zullen in ieder geval proberen hun winsten zeker te stellen.

Met die hoogconjunktuur en die inflatie kunnen we niet te lang doorgaan omdat we anders te duur worden voor het buitenland: daar willen ze dan geen produkten meer van ons kopen omdat onze prijzen te hoog zijn geworden. Daarom moeten we soms een tijdje rustiger aandoen en wat minder kopen. Als de bazen dat zien aankomen gaan ze hun produktie verminderen want anders blijven ze zitten met spullen die ze niet kunnen verkopen. Maar als de produktie daalt hebben ze ook minder arbeiders nodig: zo vallen er ontlagen, want een baas beschouwt een arbeider die hij eigenlijk niet nodig heeft als puur verlies. Arbeiders worden dan ontlagen niet omdat ze slecht werken maar omdat ze afbreuk doen aan de winst van de bazen. Arbeiders die ontlagen worden gaan in de WW. Ze krijgen dan wel geld, maar dat is natuurlijk minder dan toen ze nog werkten. Ze kunnen daardoor minder kopen, waardoor de bazen toch weer met te veel goederen blijven zitten. Dus worden er weer arbeiders ontlagen, waardoor de produktie verder afneemt. Als de produktievermindering aan-

houdt is er een „laagconjunctuur” of „depressie”. Als de depressie erg is, dus als er veel werklozen zijn, dan spreken we van een „krisis”.

Het is logisch dat arbeiders bang zijn voor werkloosheid. Daar maken de bazen graag gebruik van door te zeggen: loonsverhoging zal het nodig maken dat we nog meer mensen ontslaan, want doordat de productie terugloopt hebben we geen geld voor de hogere lonen. Vaak loopt het zo'n vaart niet en hebben de bazen genoeg winst gemaakt om de arbeiders weer wat meer te kunnen geven, maar als de arbeiders inderdaad bang zijn gemaakt, is er weer minder loon van de winst afgegaan, en dat is precies wat de bazen wilden.

Nu zullen jullie vragen: moet dat nou zo'n depressie, is daar echt niets aan te doen? Daar is best wat aan te doen, maar dan moeten de bazen niet alleen aan zich zelf, maar ook eens aan anderen denken. Dan zullen ze om de inflatie te bestrijden de prijzen gelijk moeten houden, en zullen ze veel meer naar de wensen van de arbeiders moeten luisteren. Helaas is het in onze maatschappij nog lang niet zover: zolang de bazen het voor het zeggen hebben, zullen depressies mogelijk blijven.

Konkurrentie.

Als twee firma's met elkaar concurreren dan betekent dat dat ze proberen elkaars klanten af te pikken. Daarvoor zijn verschillende manieren. De ene firma kan proberen zijn produkten voor een lagere prijs te leveren dan de andere firma doet, of hij zorgt dat hij een betere service verleent. Lagere prijzen en meer service, dat zijn dingen waar we allemaal graag op af komen. Een heel belangrijk wapen in de konkurrentiestrijd is de reclame. Reclame betekent dat een firma ons vertelt dat zijn produkten vreselijk goed zijn en dat je eigenlijk maar stom bent als je dat niet begrijpt. Reclame is vaak klinkklare onzin, zoals je heel goed kunt zien als je niet al te slaperig naar de STER-reclame kijkt. Eigenlijk is reclame er alleen maar om ons zo gek te krijgen dat we ook produkten kopen die we niet eens nodig hebben. (Kopen we die produkten, omdat de reclame dat zegt, dan wrijft de firma zich in de handen: ze hebben meer verkocht dan hun konkurrent en.... dus ook meer winst gemaakt. En daar gaat het net bij de bazen om!)

Meerwaarde.

Een arbeider leeft niet van de rente van zijn kapitaal of de winsten van zijn fabriek. Hij bezit geen kapitaal of fabriek. Daarom moet hij leven van het geld, dat zijn arbeid oplevert. Het enige dat hij bezit is zijn arbeidskracht. Om te kunnen leven is hij gedwongen zijn arbeidskracht te verkopen aan de bazen. De arbeidskracht heeft voor de bazen een bepaalde waarde, dat wil zeggen: als de arbeider acht uur werkt, dan heeft hij een waarde van acht arbeidsuren voortgebracht. De waarde van die acht uren krijgt hij niet uitbetaald. Hij vindt in zijn loonzakje heel wat minder. Hij krijgt zoveel geld als de bazen vinden, dat hij nodig heeft om te kunnen leven. Bijvoorbeeld de waarde van drie arbeidsuren. Het verschil verdwijnt in de zakken van de bazen. Dus bazen eigenen zich de waarde van vijf arbeidsuren toe. Dit verschil noemen we dus de meerwaarde. Het is dus eigenlijk de arbeid die de arbeider voor niets aan de bazen levert. Natuurlijk investeert de baas ook met dat geld. Maar wat er dan gebeurt kun je lezen bij het woord „Investering”.

Privé-bezit.

Wanneer iets je bezit is, wil dat zeggen, dat jij erover kunt beschikken. Je kunt ermee doen wat je wilt. Niemand anders mag er aan komen. De „bezitters” noemen we de kleine groep mensen die over steeds meer geld en goederen en grond beschikken. De „niet-bezitters” noemen we de grote groep, die weinig of niets bezit en gedwongen is, van het geld dat zij verdient met haar arbeid, te leven.

SER, vakbonden.

De SER - dat betekent Sociaal Economische Raad - is een groep mensen die veel afweten van lonen en prijzen. De SER bestaat uit drie groepen: 15 vakbondsmensen, 15 vertegenwoordigers van de bazen en 15 mensen die door de regering worden aangewezen. Bij een moeilijk probleem op het gebied van lonen en prijzen moet de regering aan de SER om raad vragen. De SER probeert dan het over die raad eens te worden, maar dat is eigenlijk erg gek! Want hoe kunnen nu vakbondsmensen, vertegenwoordigers van de arbeiders en vertegenwoordigers van de bazen het ooit eens worden als het gaat over belangrijke zaken als lonen en prijzen? Juist dan zien we een scherpe tegenstelling tussen arbeiders en bazen. Anders gezegd: vakbondsmensen en vertegenwoordigers van bazen kunnen, als het gaat over lonen en prijzen eigenlijk alleen maar ruzie krijgen. Toch wordt er in de SER maar zelden ruzie gemaakt. Dat komt omdat de mensen in de SER vergeten zijn

dat er tegenstellingen tussen arbeiders en bazen zijn.

Daarbij komt dat de mensen die door de regering aangewezen zijn ook liever geen ruzie zien. Meestal hebben zij zulke goede banen dat zij wel uitkijken voordat ze het eens worden met mensen die de maatschappij echt willen veranderen. Nee, als het aan de SER ligt zal het nog lang duren voordat de arbeiders zelf de lonen en prijzen gaan bepalen.

Vakbonden zijn verenigingen van arbeiders die samen willen vechten voor hun belangen. Tenminste zo zijn ze begonnen. Wat er nogal eens van overgebleven is, zijn grote kantoren waar gestudeerde lui met stevige salarissen mooi weer spelen met bazen en overheid. Om zoveel mogelijk leden te krijgen halen ze op T.V. en in de kranten flink uit tegen de bazen, maar als ze aan de onderhandelingstafel zitten is alles weer koek en ei. Toch moet gezegd worden dat sinds kort bij sommige vakbonden een aantal mensen de eerste taak van de vakbond weer opnemen: vechten voor de belangen van de arbeiders.

Vormingswerk, partiële leerplicht, streekcentra.

De overheid meent dat iemand die 15 jaar of jonger is eigenlijk niet in het bedrijf thuishoort, maar op school. Het bedrijfsleven is het daar niet mee eens want 15 jarigen hoeven ze niet veel te betalen en kunnen ze toch hard laten werken. Om de jongeren op school te houden is de leerplicht ingesteld: tot en met 15 jaar ben je verplicht om naar school te gaan. Maar omdat het bedrijfsleven toch altijd sterker is dan de overheid, is daar een uitzonderingsregel op gemaakt: als je 15 of jonger bent en je wilt gaan werken (omdat de school ook niet alles is) moet je een dag in de week naar een vormingscentrum. Een vormingscentrum is geen school. Het is bedoeld om jou in te lichten over de situatie waarin je terecht gekomen bent, om je wat sterker te maken tegen de wereld waar de bazen alles uitmaken en jij met alles wat je wilt onbelangrijk bent. Die ene dag heet partiële leerplicht.

Het bedrijfsleven probeert echter op alle mogelijke manieren ook die dag in de week te pakken te krijgen. Door bedrijfsopleidingen in te stellen en door het leerlingensysteem proberen ze, wat je leert op die dag ook nuttig te maken voor het bedrijf. Want de overheid heeft gezegd dat voor die dag elke vorm van onderwijs of vorming geldt.

Daarom zitten de bedrijven zo achter de streekcentra aan: want binnen die streekcentra, zoals de plannen nu op tafel liggen, zal het hele vormingswerk voor werkende jongeren niet meer jouw belangen dienen, jou sterker maken, maar er voor zorgen dat je beter werkt en tevredener werkt. Streekcentra zullen er zo aan meehelpen de baas zijn beurs te spekken. Wat streekcentra zijn en wat er verkeerd aan is en hoe jij misschien nog iets aan de plannen kunt veranderen, zou je eens samen met je groep en je vormingsleider moeten bespreken.

We geven hier wat adressen. Als je wat weten wilt, als je denkt dat iemand je zou kunnen helpen, zou je een van die adressen kunnen gebruiken. Het zijn anders wel landelijke organisaties, die moeten opkomen voor het „algemeen belang”. Je zou meer hebben aan iemand of een actiegroep in jouw plaats, die jouw werk kent en die je moeilijkheid veel beter zal begrijpen. Maar meestal duiken actiegroepen op bij stakingen of andere gebeurtenissen en vallen ze uit elkaar als die over zijn. Toch kunnen ze je beter helpen. Juist daarom, omdat ze jouw hulp nodig hebben bij hun moeilijkheden. Bij de landelijke organisaties ben je overgeleverd aan wie je brief openmaakt of wie de telefoon opneemt. Als dat iemand is die daar zit om een goed baantje te hebben, zal ie je niet veel verder helpen. Zit hij er om de arbeiders echt te helpen, kun je plezier hebben aan zijn raad en zijn informatie. Let daar dus op.

VAKBOND-JONGERENORGANISATIES.

NVV-Jongerencontact: *Plein '40-'45, nr. 1, Amsterdam/Slotermeer, postbus 8110.*
Tel. 020 - 134626.

Christelijke Sociale Jeugd Organisatie „werkende jeugd”, *Maliebaan 8-8a, Utrecht.*
Tel. 030 - 13006.

K.W.J.: Katholieke Werkende Jongeren: *Oorsprongpark 9, Utrecht. Tel. 030 - 13871.*

Deze drie Jongerenorganisaties van de Vakbonden hebben een algemeen overlegorgaan:
Het „W.J.O.”: Werkende Jongeren Overleg. *Oorsprongpark 9, Utrecht.*
Tel. 030 - 13871 en 13872.

Het W.J.O. wil een soort steun zijn voor alle groepen, die actie voeren en elkaar binnen dit orgaan kunnen treffen.

Zo krijg je werkgroepen, die een bepaalde problematiek b.v. het jeugdloon aanpakken.
De Vakbond-jongerenorganisaties hebben hun plaatselijke afdeling of vertegenwoordiger.
B.v. Eindhoven N.K.V., *Begijnhof 35* en K.W.J., *Tongelresestraat 58, tel. 040 - 117154.*

Adressen van plaatselijke afdelingen of vertegenwoordigers zijn te verkrijgen bij de jongerenorganisaties of bij het Arbeidsbureau. De Arbeidsbureaus hebben een jeugdconsulent die er eigenlijk voor is om jou te helpen.

LANDELIJKE ORGANISATIES VORMINGSWERK „WERKENDE JONGEREN”

Nationale Stichting voor Jongerencursussen en Vormingscentra voor Jong Volwassenen en Mater Amabilisscholen, *Springweg 8, Utrecht, tel. 030 - 16544.*

Nationaal Centrum Vormingswerk voor Werkende Jongeren;
Huygenslaan 26, Amersfoort, tel. 03490 - 19846.

Landelijke Stichting Levensscholen voor Werkende Jongeren:
Biltstraat 8, Utrecht, tel. 030 - 712614.

N.J.G.: Nederlandse Jeugd Gemeenschap:
Henri Polaklaan 14, Amsterdam, tel. 020 - 948687.

PROLOOC

WILLEMSTRAAT 72

EINDHOVEN

TEL. 040 - 510236